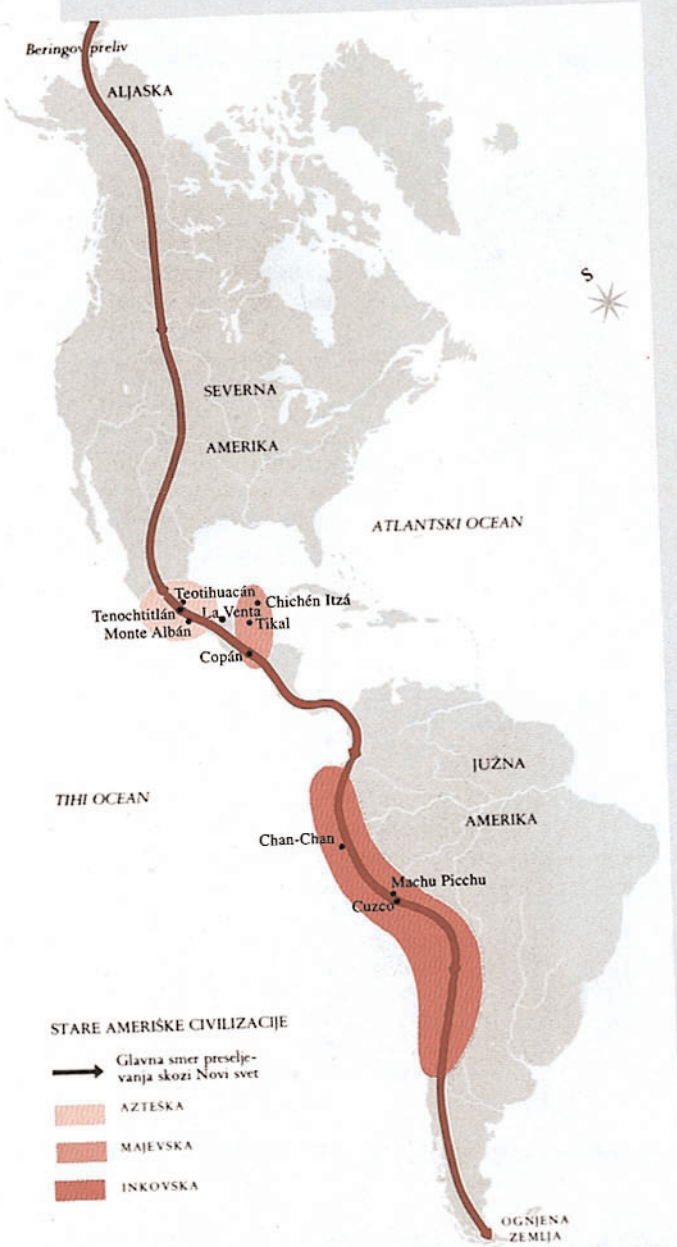

a) Ko v Ameriki še ni bilo Evropejcev

Azijci so na poti čez Beringovo ožino (danes je tam morje) prispeli v Ameriko in se razselili po njej.

CILJ

A

1. Pred več kot 10.000 leti so tudi Ameriko naselili prvi ljudje. Ob zemljevidu (VIR 1) opiši potek poseljevanja obeh Amerik ter ugotovi, kje je bila pradomovina Indijancev.

2. V učbeniku Koraki v času, Novi vek, poišči v podpoglavju Prvi naseljenci na strani 6 vzroke, ki so najverjetneje privedli »Indijance« do tega, da so se odpravili v Ameriko.

3. Po dolgih tisočletjih so potomci prvih naseljencev začeli ustvarjati višjo kulturo bivanja. Ugotovi, kje so nastale najpomembnejše indijanske civilizacije. VIR 1.

c) Praznoverje in znanost sta živelata drugo ob drugem

»Coprnic in čarovnic je dežela že precej očiščena, razen pri Snežniku, Ložu, Cerknici in Planini, zakaj v tistih krajih, ki leže med velikanskimi divjinami, je včasih nemalo te golazni. Ko pa le kaj o njih zvedo, brž ujamejo ta coprniška babiščeta in jih spravijo na grmado.«

Janez Vajkard Valvasor, Slava vojvodine Kranjske, 1689

CILJ

A

1. Kakšno prepričanje je bilo močno razširjeno v prvih stoletjih novega veka? VIR 7.

2. Kakšna je bila usoda obtoženih čarovništva? VIR 7.

»Na enak način, kakor jih zavaljo njihove pomanjkljivosti, pičlejšega razuma, laže zanese v zanikanje vere, ženske tudi zaradi druge, to je zmedenosti čustev in strasti, iščejo, si izmišljajo in povzročajo najrazličnejše oblike maščevanja bodisi s pomočjo urokov bodisi s kakim drugim pripomočkom. Zatorej sploh ni presenetljivo, da obstaja toliko coprnic med ženskami.«

Malleus maleficarum (Kladivo čarovnic), traktat (razprava, op. a.) proti čarovnicam Jakoba Sprengerja in Heinricha von Krämerja, 1510

CILJ

B

3. S čim utemeljuje VIR 8 pojav čarovništva med ženskami?

4. Kakšen je bil odnos večine moških tistega časa do žensk? VIR 7 in predvsem VIR 8.

CILJ

C

5. Ali je praznoverje še danes živo?

CILJ

C

6. Ali se je v bližnji preteklosti primerilo, da so ljudi obsojali in preganjali zaradi drugačnosti?

7. Ali se lahko podobni pogromi proti nevsakdanjim ljudem ponovijo tudi v sedanjem času in na podoben način?

Pridiga na dan svetega Roka

»Nej huši inu strašneši bolezni, kakor je kuga, zakaj kuga pride od strupeniga lufta /.../. Če takoršna reva je, kadar je en sam človek kužen, kaj z'ena reva je, kadar enu celu mestu ali dežela je kužna! Taku velika reva je, da se ne more zreči inu dopovedat, zakaj precej se tu mestu zapre, vahte povsod se postavijo, obeniga ne puste ni v mestu ni iz mesta, vse poti so zaprte, po placah inu gasah trava raste, gonovi se ne slišijo, mašniki te mrtve ne sprejemlejo, te bolne ne troštajo, sreča je njih velika, če ti svetu rešnu Telu doseči morjo, od lakote konc jamlejo.«

Janez Svetokriški,
Sacrum promptiarium, 1709

CILJ

B

8. Katera bolezen je bila zelo razširjena in kje so videli njen vzrok? Kako so omejevali njeno širjenje? Ali veš, kaj jo v resnici povzroča? VIR 9.

č) In vendar se giblje

CILJ

A

1. Kaj je pomenila ideja o heliocentričnem sistemu za ljudi tistega časa? **Učbenik**, podpoglavje Zemlja okoli Sonca ali Sonce okoli Zemlje?, stran 50.

ALI JE BILO ŽIVLJENJE V 16. STOLETJU TEŽJE KOT V NAŠIH DNEH?

NAVODILO za igro:

Simbol ? pomeni, da se sam odločiš, kako boš nadaljeval igro; simbol (roka, ki meče kovanec) pa, da prepustiš nadaljevanje igre sreči (ali smoli). Možnost, ki je navedena kot prva, ti pokaže cifra, drugo pa podoba na kovanecu.

1 ?

Smo v letu Gospodovem 1553. Očetovi voli peljejo na grad sod vina, ki ga vsako leto dolguje vaša hiša gradu. Ko hlapci valijo sod z voza, pride mimo grajski gospod in povpraša, ali si slišal o nekem Špancu, ki je onkraj sveta pred časom nekaj odkril.

- Če veš odgovor, pojdi na 10,
- če ne veš, kaj naj bi to bilo, pojdi na 3.

2 ?

Tam je veselo. Pijača je že naredila svoje, gostje so vse glasnejši:

»To je pravi bog, ustrezen, še za hipec nikdar trezen, že pred zajtrkom iz trebuha vino okajen izbruha.«

Nekdo si drzne vprašati, po koliko so tvoje pošite cunje. Vrneš mu milo za drago in vname se pretep. Udarci padajo kot toča, zabliška se nož. Nekdo zakliče, da se bliža mestna straža. Zdravi pobegnejo, na tleh med ranjenci obležiš tudi ti.

- Če imaš dovolj moči, pojdi na 18,
- če ne moreš nikamor, te bodo odnesli na 19.

3

Ker nisi poslušal, kaj so oni večer za mizo pravili potujoči trgovci o Novem svetu na drugem robu oceana in čudnih, na pol golih bitjih, ki so jih videli s španskih galej, ostaneš doma in tvoja usoda bo tlačanstvo. Pa se ne daš in se odločiš za pobeg od doma in gospoda.

Izbiraš med možnostjo 6 ali 7 (mečeš tolar: cifra izbere 6, slika izbere 7).

4

Grajski gospod te kot pobeglega tlačana obsodi na ječo, kjer pozabijo nate.

5 ?

Po večtedenskem pešačenju prispeš v Salzburg. Plačaš šolnino in postaneš sholar.

Revež, zdomski sem sholar, rojen za garaštvo, tisoč stiska me nadlog, najbolj siromaštvo. Srčno rad bi študijam vztrajno se posvečal, a mi brani revščina, da bi znanje večal.

Če boš vztrajen, boš mogoče postal duhovnik in ti bo uspelo priti do odgovorne cerkvene službe. Vendar tvojemu študiju jemlje čas tudi nočno veseljačenje z drugimi študenti.

- Nekoč te po eni takih krokarij ujame mestna straža in sodnik te obsodi, greš na 23,
- straži se skriješ v temno vežo, in ko je nevarnost mimo, greš na 9.

6 ?

Prideš v Ljubljano, kjer se skrivaš pred hlapci svojega fevdalnega gospoda, da mineta leto in dan. Preživljaš se s priložnostnimi deli, včasih prosjačiš, če je sila, tudi kradeš. Na praznik svete Katarine premišljaš, kam bi se del.

- Če greš v krčmo Pri debeli krači, pojdi na 2,
- če ti je ljubša veselica ob Ljubljani, pojdi na 11.

7 ?

V glavnem mestu dežele Kranjske se hitro znajdeš, za vajenca te vzame bogat pek. Ko mine leto in dan, te mestni zrak osvobodi: nisi več vezan na zemljo. Postaneš pomočnik in po mojstrove smrti se poročiš z njegovo vdovo. Vendar hočeš še več.

- Hočeš naprej in se odločiš za pot na 30,
- pomembno je biti bogat, greš na 13.

8

Bog nebeški, na pomoč, ker je blizu smrtna noč! Pridi brž, pomagaj mi, smrti strašno se mudi!

In na vešalih se konča še ena zgodba človeškega življenja.

Sleherna sveta stvaritev je kot knjiga, upodobitev, dana za zrcalo vsem: našega življenja, smrti, našega stanu, obrti – zvesta slika skrita v njem.

Alan Lillski

9

Ko je nevarnost mimo, greš hitro v svojo kamro in skleneš, da boš prenehal z neumnostmi. Posvetiš se študiju in uspešno končaš šolanje. Postaneš duhovnik.

- Cerkevne oblasti te pošljejo na 27,
- ali na 17.

10 ?

Gospod je nagovarjal očeta, naj te da v šole, da iz tebe nekoč nekaj bo. Sam bo primaknil, kolikor bo očetu zmanjkalo (oče se namreč peča postrani še s prodajo vina, včasih koga kam zapelje).

- Oče svetuje: »Ostani doma, svet je varljiv in hudoben. Gospod niso najslabši.« Poslušaj očeta, greš na 20,
- oče se da pogovoriti, in greš v šole, pojdi na 5.

11

Igra godba. Vrtijo se stari in mladi. Tudi tebe zanese med plesalce. Nenadoma jih nekaj pristopi in že te vlečejo s seboj. Spoznaš znane klobučke hlapcev tvojega fevdalnega gospoda.

- Vlečejo te na 4,
- iztrgaš se jim in zbežiš na 15.

12

Kot eden redkih ozdraviš, vendar ostaneš invalid, kot berač in gobavec se klatiš in prosiš dobre ljudi vse svoje žive dni. Postaneš svarilen zgled vsem porednim otrokom, kako se v mladosti ne sme živeti.

13 ?

Bogastvo, ki si ga priženil, hočeš povečati. Cehovska pravila te omejujejo, zato pečeš pecivo, lažje po teži, vendar po običajni ceni. Opozorijo te, da se ne bo dobro končalo.

- Ubogaš prijateljski nasvet, greš na 21,
- bogastvo je pomembno, greš na 22.

14

To so razbojniki, ki so se zbrali z vseh vetrov: odpuščeni vojaki, eden ne ve ne za starše ne za sorodstvo, enemu so Turki tam v Liki vse požgali in domače odvlekli. Jemljejo, kjer in komur je kaj vzeti. Pridruži se jim, skrivaš se po hostah, dokler ne padejo po vas cesarski. Čaka vas usoda na 8.

15 ?

Tržaško pristanišče, ki se pokaže na dnu zaliva, ti da upanje na novo življenje. Pozanimaš se za ladjo do Španije, od tam pa boš odjadril v Novi svet, kjer je zlata in srebra v izobilju.

Na voljo sta ti dve ladji. Katero boš izbral?
– Tisto, ki jo popravljajo ob desnem pomolu, pojdi na 24,
– ali tisto, ki ji natovarjajo sode z vodo in bo jutri izplula, pojdi na 25.

16

Nočeš se izpostavljeni. V revni župniji, kamor si nastavljen, si moraš sam pomagati: nekaj s kmetovanjem, nekaj vrže tudi vinotoč. Prihodnost pride sama od sebe in prinese s seboj, kar pač prinese. Leta ti bodo tekla v miru.

17

Prideš v Trst. V tem pristaniškem gnezdu so ljudje vseh vrst. Tudi z Nemškega jih je precej, nekateri govorijo o novih naukih nekega Martina Luthra, zanje se začneš ogrevati tudi ti.

Ne veš, kako bi se odločil.
– Pojdi na 28,
– ali 29.

18

Privlečeš se ven iz mestnega obzidja. Tam pa padeš v roke biričem tvojega fevdalnega gospoda, ki te odvede na grad. Čaka te usoda na 4.

19

V mestnem špitalu je že gneča. Govori se o kugi, ki se bliža od morja. Položijo te na otep slame v kotu, kjer čakaš na zdravniško pomoč.

Pred tabo sta dve možnosti.
– Greš na 12,
– ali na 31.

20

Ostaneš tlačan vse svoje žive dni, če se boš znašel, ti bo kaj vrglo trgovanje ali pa boš služil novce s prevozništvom.

21

Upoštevaš svarilo in se podrediš cehovskim pravilom, ostaneš ljubljanski meščan. Rodijo se ti otroci. Pokopljejo te kot spoštovanja vrednega zavetnika vdov in sirot.

22

Prijavijo te oblastem in mestni sodnik te obsodi na kopanje v Ljubljani. Tehtanje peka je za občinstvo zabava, zate pa sramotna kazen. Vendar te spametuje, in ko prideš napol zadušen iz vode, sklense ostati pošten ljubljanski pek do konca svojih dni.

23

Izženejo te iz mesta. Ne veš, kaj zdaj.

– Srečaš neznance in greš z njimi na 14,
– vrneš se na 4.

24

Odpelješ se na odprto morje. Ladja v viharju skoraj doživi brodolom. Postane lahek plen gusarjem, ki se prikažejo izza skalnatega otočka.

*»Tem piratom načeluje,
on, ki Spurij se imenuje,
on v zasedi tam sedi,
v kožo mlahav, v vamp rejen je.«*

Ujetnike prodajo na suženjskem trgu v Kairu. Tudi ti ne boš nikoli več videl domovine.

25

Jadrnica pluje brez večjih težav do Španije, kjer se vkraša na galejo. Odpluješ v Novi svet, kjer stopiš v službo španskega guvernerja. Cuernavaca v pokorjeni državi Aztekov postane tvoj novi dom.

26

Tvoja beseda postane meč, ki pobija krive Luthrove nauke. Postaneš škofov kancler, tvoj boj s protestanti vseh vrst se ne poleže do konca tvojih dni.

27 ?

Najprej postaneš kaplan v eni od župnij ljubljanske škofije. Z Nemškega se širi Luthrova kriva vera. Marsikateri meščan pa tudi plemič se je že nagnil na to stran.

Kaj boš storil kot katoliški duhovnik?
– Luterani govorijo nespametno, greš na 26,
– kaj bi se vedno prepirali, greš na 16.

28

Odločiš se za novo vero. Postaneš predikant. V Ljubljani te preganjajo, bežiš ne Nemško, kjer Trubarju pomagaš pri pisanju prvih knjig v slovenskem jeziku. Težko in zahtevno delo, vendar vedno bolj spoznaviš, da lahko le tako rojakom v domovini pomagaš do prave vere. In tako ti teče leto za letom, do konca tvojih dni.

29

Ostaneš katoliški duhovnik.

– Usoda ti kaže na 26,
– ali na 27.

30

V tebi je želja po dogodivščinah. Poleg tega si še mlad, zato nekega dne vzameš denar, ki je pri hiši, ter meni nič tebi nič vzameš konja in odjeddiš. Na poti v notranjskih hostah planejo izza smrek roparji, in ker nočejo nadležnih prič, ti vzamejo najdragocenejše, kar imaš.

31

Nalezeš se kuge, ki ni bila le plod govoric. Le redki jo preživijo. Žal te ni med njimi.

1. Katere poklice je lahko dosegel otrok tlačana?
2. Če si opazil, govori zgodba le o fantovih možnostih. Kakšna je bila usoda deklet v tistem času?
3. Na kakšne načine je lahko deček/mož v zgodbi uspel?
4. Ali je bila za vse te uspehe potrebna izobrazba?
5. Na kakšna kriva pota je lahko zašel?
6. Kako bi označil sodno pravico tistega časa?
7. Ali je bilo torej življenje v 16. stoletju težje, kot je v naših dneh?